

Ako idemo dalje v analizi adrese, omenja taista nezadovoljstvo v deželi in še nevtrjenih ustavnih naprav. Gospoda moja! ako adresa to omenja, kaj je storila s tem? Ona samo to ponavlja, kar je manjšina ministerstva lanskega leta v svojem memorandumu izrekla. In kdo so bili člani te ministerske manjšine? Vi veste, da so pisatelji memorandumu gospodje ministri grof Potocki, grof Taaffe in dr. Berger. Potocki in Taaffe sta pa glava in roki sedanje vlade.

Naša adresa dalje govori, da ustava nima pravo-veljavne podlage. Ravno protivna stranka je najbolj prouzročila, da smo zdaj na krivem potu. Gospôda moja, kar se decemberske ustave tiče, poglejmo malo nazaj. Decemberska ustava je proizvod februarske ustave, februarski patent Vam je vsem dobro znan; v njem se govori o „Gesamtreichsrath-u“ in o „engerem Reichsrath-u“. „Gesamtreichsrath“ edini je imel po februar-skem patentu pravico, ustavo za vse avstrijske narode spremeniti, nikdar pa ne „redni“ ozi državni zbor. Toraj, da bi iz te soteske — Nemec bi rekel „Sackgasse“ — prišli, ni družega grofu Belkrediju preostalo, nego izredni „Reichsrath“ „ad hoc“ sklicati, da bi čvor avstrijskega ustavnega življenja zvozlal. Nikdar pa po črki februarske ustave take pravice ni imel tako imenovani redni ozi državni zbor, ki je potem zares decem-bersko ustavo skoval. Za to mnenje sta se odločila tudi profesorja Arndts in Maasen, ki sta sicer znana ultramontanca, zraven pa se prištevata prvim juristom ne le v Avstriji, temveč v Evropi. Mislim, da je mnenje teh dveh mož, akoravno sta ultramontanca, vendar le tehtno in vsega uvaženja vredno.

Grof Belkredi je s svojim ravnanjem edini bil pravo pot nastopil za rešitev avstrijskih ustavnih zmešnjav. Ko se je pa po njegovem odstopu ozi „Reichsrath“ kakor skupni državni zbor geriral in se za kompetentnega pro-glasil, februar-sko ustavo spremeniti, zdi se mi, kakor da bi mi kdo kakošno hišo pokazal in rekel: dragi pri-jatelj! to ni hiša, ampak je most, preko ktere-ga moraš iti v eldorado avstrijskega ustavnega življenja. Ako pa tega ne verjameš, boš pa v težko ječo obsojen. Se vé, da bi moral pri takem žuganji v nevarnih časih molčati, ali dokler bom imel zdravo pamet in zdrav razum, bom pri prvi priliki spet rekel, da to ni most, nego je hiša! Drugič je treba pomisliti, da nobena ustava nima nik-dar pravne veljavnosti, dokler se je narod ali narodi prostovoljni sami ne poprimejo. Ustava je ravno dr-žavna institucija, ustvarjena za pospeševanje svobod-nega razvitka narodnega življenja. Ustava je samo ob-lik, svobodno narodno življenje je pa bitstvo. Kje pa ostane svobodni razvitek, ako se narod v obliko ktere-koli ustave sili, ako se noga po kopitu, ne kopito po nogi meri!? Decemberska ustava ni nič družega, nego podlaga supremacij dveh narodov — Nemcev in Ma-gjarov. Vsi drugi narodi pa bi se imeli v ta nemško-magjarski model sliti; posebno je ta lepa naloga nam Slovanom odmerjena. Toraj bi tudi vsak Slovan, na-ročito pa vsak Slovenec, kateri bi se dal prostovoljno v ta model sliti, to se pravi, da bi prostovoljno decem-bersko ustavo pripoznal, s tem smrt svojega naroda podpisal.

Očitano se nam je, da so naši poslanci v državnem zboru tačas, ko se je ta ustava delala, sedeli in da so nekteri pojedinci celó za to decembersko ustavo glasovali, akoravno je večina slovenskih poslancev proti njej glasovala. Gospôda moja! to je gotovo nedoslednost, al v politiki se ne sme računati z doslednostjo tako, kakor v privatnih odnošajih, v privatnem pravu. V politiki se mora zmirom nepremakljivo in neomahljivo zastava glavnega namena vsega delovanja in teženja visoko dr-žati; sredstva v dosego tega namena, ktera pa ne smejo

nikdar nepoštena biti, smejo se po okolnostih vsako trenotje spreminjati. To ravno je oportuniteta. Oportu-niteta je naše poslance vodila, da so 1867. leta v dr-žavni zbor šli, ker so mislili, da bi bila vlada v stanu, deželni zbor 3 do 4krat zaporedoma razpustiti, da bi se naše ljudstvo volitev naveličalo, in po tem manevru bi se vendar znala kakošna slovenskemu narodu so-vražna večina v tej visoki hiši šopiriti in vladinim pred-logom vedno prikimovati; ker taki uradniki in penzijo-nisti so povsod najti — če bi bilo tudi treba o polnoči (sme) vladinega kimovca za poslanca voliti! Bile bi pri nas volitve take, kakor so Rauchovih mamelukov na Hrvaškem, kjer je bil na priliko neki Šimič v reški županiji z enim samim glasom za poslanca voljen in še dandanes z velikim ponosom hrvaški narod, hočem reči: Rauchovo pašalikstvo, v Zagrebu zastopa! (Veselost.) Gorjé pa našemu narodu, ako bi sedela v tej hiši enaka večina, kakor v Zagrebu, obstoječa iz Rauchovih pod-repin! Ta prevdarek je vodil večino naših poslancev, ker je bilo to po njihovem mnenji za korist in za eksis-tencijo slovenskega naroda takrat potrebno. Da se pa niti po politiki doslednosti v sredstvih, niti po politiki občutkov in čuvstva narodu ne koristi, lahko bi vsak pastirič dokazal.

(Dal. prih.)

Mnogovrstne novice.

* Novincev (rekrutov) se bo v našem cesarstvu za 1871. leto nabralo 95.475; od teh jih dežele ogerske dadó 39.329 z 3924 namestnimi rezervisti, — ostalo število jih morajo dati neogerske dežele avstrijske.

* Živinska zavarovalna banka „Apis“, ki se že delj časa če dalje bolj širi tudi po Slovenskem, dobila je letos v dveh četrletjih na Koroškem v zavarovanje 23 kónj in 511 goved za znesek 41.800 gold. Odškod-nine je v tem času izplačala 1080 gold. Ker je tudi pri živini rada nesreča, toraj sopet obračamo pozornost gospodarjev na to društvo.

Dopisi.

Iz Dornberga na Goriškem 28. oktobra. — Vže mnogo let nismo v naših krajih tako žlahnega vina pridelali kakor letos. Ker so v prejšnjih časih posebno Gorenci in Notranjci kaj radi k nam po vino hodili, zato daje se jim to zdaj na znanje z vabilom, naj pri-dejo zopet; kvinč (60 bokalov) dobijo od 8 do 9 gold. Ne odlašajte tedaj, dragi Kranjci, kajti utegnili bi med tem drugi kupci priti ter vse pokupiti. Vas pa posebno zato vabimo, da bi z vami pretrgano vinsko kupčijo zopet na noge spravili.

France Kerševani, župan.

Iz Dornberga na Goriškem. (Naša na novo usta-novljena čitalnica) se bode 20. dne t. m. ob 5. uri po-poldne slovesno odprla. K tej slovesnosti vabijo se vljudno vsi rodoljubi, posebno pa častiti udje bližnjih čitalnic.

Odbor.

Iz Celja 28. okt. — Bridek udarec je zadel na-šega občespoštovanega gosp. dr. Kočevarja in rodo-vino njegovo, da mu je nadepolni njegov sin Štefan, doktorand pravoslovja, po dolgi bolezni umrl v cvetji svoje starosti. Ker vemo, da vsak rodoljuben Slovenec gojí iskreno sočutje do čestite rodovine Kočevarjeve, naj tudi „Novice“ prezgodaj umrlemu ljubljencu stavijo spominček. Bodi mu zemljica lahka!

Iz Planine. — Kdor našega okrajnega glavarja gosp. Ogrinca pozná, gotovo vé, da poleg nekterih do-brih lastnosti ima dve veliki slabosti, in te ste, da je iz stare birokratične šole, ktera misli, da avtonomijo

občin more taksirati le okrajna uradnija, in da uradovanje v slovenskem jeziku se utegne še le v kakih 100 letih zahtevati. Zato dopisuje gosp. Ogrinec občini v eno mer le nemški. Županija naša je v dopisu 11. avgusta pod števil. 353. ga opomnila, naj spolnuje, kar je c. k. deželni predsednik baron Conrad pismeno in ustmeno deželnemu zboru zagotavljal, namreč da je slovenski jezik v uradniji vpeljan. Al okrajni poglavar se je za ta opomin tako malo brigal kakor za lanski sneg. Županiji tedaj ni ostajalo drugega kakor to, da se je obrnila 7. oktobra do c. kr. deželnega predsedstva in ga prosila, naj ono ukaže okrajnemu glavarju, da županiji dopisuje slovenski in tudi sicer pusti razglase nemške na stran, ker okraj planinski ni nemška zemlja. Dozdaj ni še rešena ta prošnja, kajti iz pisarnice okrajnega glavarstva dohajajo kakor poprej vsa pisma županiji nemški. Dan za dnevom pričakujemo tedaj, da se nam reši upravičeno zahtevanje; če se nam ne spolni, česar zahtevamo, bo vedel deželni zbor tolmačiti besede ministrove, ki je „schwarz auf weiss“ pisalo, da ni nikakoršnih pritožeb, da ne bi uradnije uradovale slovenski!

Iz Idrije. (*Naše šolsko vprašanje.*) Kdor ne pozna naših šolskih razmer, mislil bode, da je pri nas gledé šole vse poravnano in v najlepšem redu; al v resnici ni tako. Našo idrijsko 4. razredno ljudsko (glavno) šolo vzdržuje že od njenega ustanovljenja c. kr. rudarski urad. Ta plačuje učitelje, skrbi za šolsko poslopje in učne pomočke; daje še celó otrokom rudniških delalcev potrebne šolske bukve. Nekaj časa sem pa, odkar je tukajšnje rudarsko ravnateljstvo podložno finančnemu ministerstvu, se ne skrbi več tako po očetovsko za šolo. Šola sicer dobiva neobhodno potrebne, že davno dovoljene stvari; a za pravo povzdigo šole v smislu novih šolskih postav se noče pri nas ničesa storiti. Tega je krivo finančno ministerstvo. Ono hoče iz delokroga rudarskega ravnateljstva odpraviti vse, kar strogo ne tirjajo rudarske potrebe. Tako hoče, da bi se rudarsko ravnateljstvo ne pečalo več s kupčijo žitno in vinsko ter da naj bi rudarji ne dobivali žita in vina po sedanjih nizkih cenah (limito). Teh sprememb se rudarji zeló bojé, in že govorica o tem jih mami, kajti njihovo že zdaj ne na rožice postlano in lahko življenje bi se potem shujšalo in njihova skrb za vsakdanji živež bila bi vedno večja. Ravno tako kakor z žitno in vinsko kupčijo, naj bi se rudarsko ravnateljstvo tudi ne menilo za šolo. Ministerstvo finančno pravi, da šola naklada ravnateljstvu le veliko opravkov in stroškov in naj zategadel jo mesto prevzame. Naša občina pa tega bremena v sedanjih okoliščinah ne more prevzeti, zlasti sedaj ne, ko šolske postave od ljudstva toliko žrtve zahtevajo. Občinski davki bi se morali potem zeló povišati; oni sicer zadevajo največ rudarsko ravnateljstvo, katero plačuje $\frac{5}{6}$ vseh občinskih davkov; vendar bi potem hišni davek hišnim posestnikom tako narastel, da bi ga pri svojem pičlem zaslužku in malem hišnem dohodku ne mogli plačevati. Že sedaj je hišni davek tako velik, da nekateri posestniki imajo pri svojih hišah zgubo, ker davek in hišno popravilo več znaša nego dohodek hišne najemščine. V takih razmerah tedaj občina ne more stroškov šolskih prevzeti. Ker pa šola vsled postave mora biti, skrbeti bode moral za njo idrijski rudnik ali država (kar stori prav za prav že sedaj, ker je šola cesarska, tedaj državna) ali pa dežela. *) Pravično je pa vsekako, da v Idriji država šolo vzdržuje, kajti koristi idrijskega rudnika vživa država. Splošna misel je tudi ta, da bode naposled vendar le finančno ministerstvo našo šolo moralo vzdrževati, akoravno se zdaj

temu tako ustavlja, da noče nobenih novih stroškov za idrijsko šolo privoliti, ne neobhodno potrebnega večjega šolskega poslopja zidati, ne učiteljev za trdno postaviti ali jim v primeri z drugimi kraji pičle plače povišati in ne drugih koristnih prenapredov vpeljati. To šolsko vprašanje traja pri nas že nekaj let; sedaj pa je prišel skrajni čas, da se enkrat reši. — In ravno nova šolska postava o nadzorstvu šol na Kranjskem je, ki posrednje zahteva, da naj bi dotični uradi, ki so s to šolo v dotiki, vzeli tudi idrijsko šolsko vprašanje v roko. Omenjena postava o šolskem nadzorstvu daje namreč deželnemu, okrajnemu in krajnemu šolskemu svetu različne pravice in dolžnosti do vseh kranjskih šol, tedaj tudi do idrijske šole. Mnogo pravic pa, ki jih dobodó novi šolski uradi do naše šole, ima dosedaj še c. kr. rudarsko ravnateljstvo in finančno ministerstvo, in prvo (to je, idrijski rudnik) morda ne bo pri volji, te pravice do šole, katero vzdržuje in katero bo menda še obdržal, novim uradom odstopiti. Rečemo pa samo „morda“, kajti mnenje ravnateljstveno nam ni znano. Ako idrijsko šolo za državno šolo vzamemo, potem ni dvombe, da bi ne imeli novi šolski uradi pravice do njemega nadzorstvanja v smislu novih postav; kajti postava za Kranjsko o šolskem nadzorstvu govori v §. 1.: „Ljudske šole, ki jih po vsem ali saj nekoliko vzdržuje vlada, dežela ali soseska, so pod nadzorstvom ali ogledništvom krajnega ali občinskega šolskega svetovalstva“; poslednji pa je podstavljen okrajnemu in deželnemu šolskemu svetovalstvu. — Ta stvar je po vsem tem precej zamotana, zategadel jo prav živo priporočamo novim šolskim uradom s prošnjo, da bi se kmalu razvozlala na korist naši šoli, ki je, kakor povsod, tukajšnjemu ljudstvu tako potrebna kakor ribi voda. (Kon. prih.)

Iz Trnovega na Notranjskem 31. okt. J. V. — V nedeljo 30. dne t. m. je bil vendar pri nas že na 9. dne t. m. napovedani pa zavoljo slabega vremena preloženi kmetijski tabor; govoril je g. L. Dimic o pogozdevanju Krasa. Brž po popoldnanjsni službi Božji se je zbralo veliko število ljudi — okoli 800 — na odločenem prostoru, ki je bil z zastavami lepo okinčan. Med poslušalci je bilo tudi nekoliko tukaj bivajočih tujcev; pogrešali smo pa Pivčanov.

Iz Ljubljane. (*Žalostna skušnja.*) Cesarski sklep od 12. novembra 1865. leta določuje, da kranjski zaklad za zemljišno odvezo (Grundentlastungsfond) za čas srečkanja, to je, do leta 1896. vsako leto toliko izposojila brez obresti od države dobiva, kolikor potrebuje, da more zadostovati svojim dolžnostim. Vsled tega so se leta 1866. poračunila ta izposojila; ostanek obrestnega izposojila z 195.461 gold. se je pobotal po tadanjih presežkih zemljišnega zaklada in tako kot plačan v poračun vpisal. Ta poračun so cesarske gosposke za prav spoznale in nikjer ne besedice ugovarjale. Leta 1869. pa je ces. kr. finančna direkcija nenadoma zahtevala obresti od gori omenjenega izposojilnega ostanka od 195.461 gld. in sicer od mesca aprila 1868. leta v znesku 22.802 gld. Deželni zbor je v seji 6. oktobra 1869. leta soglasno sklenil krepko protestovati zoper to neupravičeno zahtevanje, katero bi deželi naši od leta 1868. do leta 1896. naložilo breme za 280.000 gld. Vsled tega zborovega sklepa se je deželni odbor obrnil do finančnega ministerstva, in se je ugodne rešitve temveč nadjal, ker je zadevo deželnega zastopa tudi c. kr. deželna vlada živo podpirala. Al čujte! — finančno ministerstvo je odbilo prošnjo deželnega odbora, in sicer po nasvetu tukajšne c. kr. finančne prokureture. Tedaj gosp. vitezu Kalteneggerju se imia naša uboga dežela zahvaliti za to novo veliko breme! On je sicer kot poslanec kranjskega zbora glasoval za dotični predlog v deželnem zboru, — kot finančni prokurator

*) Dežela pač nikjer ne vzdržuje ljudskih šol.

pa je nasprotno svetoval. — Iz tega se zopet prav očitno kaže, da to nikakor ne gré skupaj, da je kdo poslanec in pa cesark uradnik na takem mestu. In ravno ta nemški mož, ki je nedavno v konstitucionalnem društvu zeló obiral národno večino deželnega zbora in pretresal slabi stan deželnih naših financ, on je zdaj pokazal, kako skrbi za deželo naso! Zdaj saj zopet vemo, kje imamo iskati prijatelje v naše dežele, — v konstitucionalnem društvu in pri patronih „Tagblattovih“ gotovo ne!

— Za povzdigo sviloreje na Kranjskem je c. k. ministerstvo kmetijstva družbi kmetijski podelilo 300 gld.

— (*Čitalnica naša*) je v nedeljo začela zimske svoje veselice z „besedo“, ki je bila sprejeta s živahno pohvalo. Gospá Lujiza Pesjakova je za nicojšnji večer zložila prolog, zanimiv v vsaki kitici in izvrsten v celoti svoji, in gospá Kornelija Šolmajerjeva ga je govorila od konca do kraja tako mojstersko, zdaj humoristično, zdaj s simpatičnim glasom svojim navdušeno izrazovaje občutke živega rodoljubja, ki jih je slavna pisateljica vlila v poezijo to, da jej je donéla gromovita pohvala, ko je končala govor in se jej je poklonil venec živega priznanja od narodne čitalnice naše. Od mnogo strani nam razodeti želji, naj natisnemo prolog v listu našem, vstrezamo tem raje, ker mislimo, da utegne vseč biti tudi drugim čitalnicam v pričetku zimske sezone. — Drugi oddelki današnje besede so bili: dva moška zbora „Puška na klin“ in „Naše gore“, ki ju je pod vodstvom gosp. V. Valente pel čitalnični pevski zbor v tako občno zadovoljstvo, da ni bilo pred mirú, dokler poslednjega ni še v drugič pel. Škoda, da priljubljeni nam pevec „Solze“ danes ni bil tako disponiran, kakor smo vajeni od njega slišati izvrstno pevanje. Burkica „Muteč“ se je dobro vršila in veliko smeha včinila. S posebno pohvalo je bilo tudi sprejeto berilo g. dr. K. Bleiweisa „o plesu“, v katerem je govornik kazal: kaj je ples, potem segel v zgodovino plesa, popisaval narodne plese, priporočal „kolo“ jugoslavensko, iz Valvazorja povedal mnogo zanimivega, kako so stari Kranjci plesali, in naposled na kratko pretresal ples iz zdravstvenega ozira. Govorniku je obveljalo danes djanskodokazati, da tudi berila imajo poslušalci radi, ako so moškemu in ženskemu spolu zanimiva in v besedi niso suhoparna. Živa pohvala je kazala, da dobro došla bodo berila čitalnici tudi v prihodnje. — Po vsem tem podamo zdaj bralcem svojim gori hvaljeni prolog:

Čitalnica svojim!

Minule davno rože so prekrasne,
Podlesku clo obledel je obraz,
Umolknilo so pesmice stoglasne —
Pred durmi že stoji pozimski čas.
Zavit v odeje goste in meglene
Temno se bliska čmeren mu pogled,
In kamor pada, oj gorjé! vse vene,
In otrpnevi se spreminja v led. —
In vendar clo od mrzlega tirana,
Ki svit in cvet je srpo pokopal,
Katerega oblast ne bo končana,
Da drobni dih ga mlad ne bo pregnal —
Zahteva vsaki sladke okrepčave,
Prenašati ne more le težave.

Besede zadnje hočem pojasniti,
Šaljivo, a resnično potrditi.
Na priliko: zdravnik le prebivati
V bolnišnici ne more ves ljub dan,
Ko med trpečimi živel bi brati
Postal bi kmalu tudi sam bolán. —

Odvetnik zviti in notár beliti
Nenehoma ne more si glavó,
Pravico vselej, vselej spreverniti
Je, mislim, vendar delo pretežkó. —
Jezikoslovec tuhtati popravo,
In jezik piliti ne zna naprej;
Kar je preveč, prelehko je nezdravo,
To star pregovor trdi vekomej. —
In trgovec ne more vedno stati
V štacuni, in tam mériti blagó.
Od sile je ves dan se le smehljati,
„Poljubljam rokó“ — rêči brezkončnó. —
Proti Olimpu skušati izlet
Ne more zmirej ne — noben poet.
Na zemljo včasí vleče ga nazaj,
Da trudni pegaz si spočije vsaj. —
Pisatelj in novičar se pečati
S politiko, s tovarši vojskovati
Ne more vedno se, in na „prepir“
Prileže se tak dobro tudi „mir“. —
Duhovni mili Vam pastir častiti
Ne more predikavati, moliti
Od zore — če bi poslušali vse
Ovčice tudi ga — do konca dne. —
In deklici spomin poprejšnjih dni
Ni presladák le v gorki izbici,
Vsaj cvetju mlademu krasote
Je treba ognja druge še gorkote. —
Gospodovati zmiraj le domá
Ne mogla najzvejstejša bi gospá,
Spodoben, zanimiv je kraj še drugi,
Kjer vlada poslavljená po zaslugi. —
In vidite! prestari clo ženici,
Ki urno zanjke plete nogovici,
Ni mar prijateljic in dobre kave,
Če najde včasí boljše še zabave.

Takó in táko dalje Vam našetiti
Bi môgla prilik še obširen red,
To znate nedvomljivo mi verjeti,
In pritrdili vse bi naposled.
A dosti je, — veselo le pristavljam,
Da s tem, kar hočete, Vas jaz pozdravljam!
Pri meni najdete, česar želite,
Pri meni tukaj-le se oddahnite;
Kar „utile“ in „dulce“ je, delim
Prijateljem prerada svojim vsim.
In zdaj poslušajte, predragi, zvesto,
Kaj darovalo bode to Vam mesto:

Slovenije, mi ljube in premile,
Se pesni lepe bodejo glasile,
Sinovi njeni — a sinovi pravi —
Jih bodo peli, kakor po dobravi
Se tičeje petje vzdiga presladkó,
Ki srce Vam omamlja in uhó.
Ko se bo združil domorodkin zbor
Očara rožnati Vas mladi zor,
In drobne pesni bodo njih soglasne
Vas opominjale na cvete krasne;
Začuli bodete, ko se glasí,
Ako milini streže jek močí. —
Potem stopila tu v besedi resni,
V besedi krepki, mili in slovesni,
Domača nam modrica bo pred Vas.
„Zarudel bo jej sramožljiv obraz“,
— Kot je nekđaj prepeval pevec vnet,
On, pred katerim se upogne svet —
„In sodbo Vašo bode spoštovala
Toda nikol se je ne bode bala“. —

In komos zabavljiv jej bo sledil
 In z zdravo šalo resni čas kratil. —
 Da lepoznanstva mladi naš zaklad
 V čitanji Vam daruje zreli sad,
 To veste vže, gospodje in gospé!
 Kajti „čitalnica“ mi je imé. —
 Dramatiko bom jaz gojila
 Vsaj sem — domačo — tukaj Vam rodila.
 Pri meni bilo njeno je začetje
 Le tu pognalo Taliji je cvetje. —
 Poleg tega darujem nekaj še —
 In veste kaj, ve deklice mlade? — —
 Oho! ti dete črnooko, mično,
 Ti ljubeznjivo tam okrogolično,
 Al se že bliskajo oči ti zdaj,
 Al čuješ godbo vže, al vidiš raj?
 Da, da zadel, golobček si zares,
 Kar sladkega še dajam, to je — — ples!

To bode, oj, sreča,
 Če krasna, goreča
 Se v „kolu“ vrtela boš ti!
 Če živa cvetica
 Boš slavna kraljica,
 Plesavci ti sužniki vsi.

Če srce veselo
 Bo tvoje se vnelo,
 Zazrlo odprto nebó,
 Če bodo glasile
 Besede se mile
 „Te ljubim, le tebe samó!“ —

Vse to in drugo, česar ne povem
 Vas čaka — govoriti o! ne smem! — —
 A, ko bi tudi smela, moškim Vam
 Pokažem, da molčati ženska znam.
 Samo to rečem, da se začudili
 Vsi bodete in mene poslavili.
 Torej le semkaj pridni vi trgovci,
 Tuhteči, modri vsi jezikoslovci,
 Vi trmasti notari,
 Duhovni mladi, stari,
 Preskrbni vi zdravniki,
 Jezični vsi pravniki,
 Novičarji sloveči
 In pesniki trpeči,
 Gospé in gospodične
 Priletne, mlade, mične,
 Le k meni, tu se veselíte
 Tu trud in skrbi pozabíte! —
 In da vršilo vse se bo lepó
 In srečno teklo, ljubo in gladkó,
 Pripomagale bodo — o kaj ne?
 Prijazno Vaše zmožnosti mi vse.
 Življenja vsaj domačega središče
 In národa sem zvesto zbirališče,
 Sem med zidovjem tabor pravi,
 Ko isti tam v premili nam naravi;
 Pravičnih mojih sklepov bo trdnost
 Sloveniji povekšala krepost,
 Močí napete moje njej na čast
 Podpirale bohotno njeno rast,
 Da kmalu nas zedinjena pozdravlja
 In nas po činih svojih blagoslavlja!
 In ako zaželeno solnce milo
 Še pred hlepeč naš prag ni posvetilo,
 Vzhajalo bo! — že jasno se daní.
 Le, dragi, ne otrpnite samí.
 Spomlad budilna naj Vam tu cveteva,

Ko zunaj vas napada hud vihar,
 Naj čvrsto, nevenljivo navduševa
 Vas k domoljubju svetemu vsikdar.
 Ko skale trdne skupaj le držíte.
 Saj ene matere otroci ste,
 Katero vsi z vdanostjo ljubíte
 In ki zasluži Vaše srce vse.
 Tej materi na ljubo naj bo sloga
 In pobratinstvo večna Vam naloga! —

— (*Na korist ubogi šolski mladini*), da se obleče
 s zimsko obleko, je katoliško društvo v saboto napra-
 vilo v reduti veliko „besedo“, ki se je, če tudi je bil
 hvale vreden in živo pohvaljen glasbeni del, posebno
 odlikovala v živih podobah, ki so jih predstavljale
 gospé, gospodičine in gospodje tako izvrstno kakor jih
 malati more najbolji slikar. Veliko radost tega večera
 je le grenil pogled mnogih praznih prostorov, na katerih
 smo pogrešali mestjanov, o katerih smo dozdej mislili,
 da imajo srce za siromake, a se — motili.

— (*Pogorelcem postojnskimi*) je „Sokol“ ljubljanski
 iz „besede“ v krasni novi Tavčarjevi gostilnici skup-
 ljenih 100 gold. poslal.

— „Beseda“ s živimi podobami na korist ubo-
 zim otrokom se ponavlja v nedeljo zvečer ob pol
 sedmih. Ker bode vstopnina nižja, se je nadjati, da
 pride vsak, kdor hoče kaj lepega videti.

— (*„Mlinar in njegova hči“*) je bila prva žalostna
 igra, katero je včeraj z veliko in zaslužno pohvalo
 predstavljalo dramatično društvo v gledališču deželnem.
 Prvakinja tega večera bila je gospodičina Jamnikova,
 ki je delala mlinarjevo hčer. Gledališče je bilo tako
 polno, da veliko ljudi ni več noter moglo; dohodki so
 znesli 244 gold. 5 kr. Predvčerajšnjim je bila nemška
 predstava ravno te igre, a ljubljanski „Nemci“ pod-
 pirajo svoje gledališče tako slabo, da so dohodki le
 znašali 60 gold. 47 kr. Potlej pa tožite, da podvzetniki
 nemškega gledališča na kant grejo!

Na grobu Avguste Kosove.

Živela je na zemlji naše domovini,
 Med srečnimi nad nami zdaj živi v višini,
 Ki v tistem tem-le grobu spi,
 Srcé jej moje večni mir želí.

Na grob jej vsajam rožico to poezije,
 Da jej v spomin zemeljski mirno dije,
 V raji večnem, kjer je draga zdaj,
 Se vidimo prijatelji vsi nekdaj.

Kaj jok pomaga jej, kaj vroče vse solzice,
 Ki zdaj prežalostnim oblivajo nam lice,
 Vzel je Mogočni jej življenja vír,
 Tolažba je — da vživa sladki mir.

Ko klicali nas bodo angeljski glasovi,
 Ko bodo vstajali iz grobov vsi duhovi,
 Spoznali bodo se prijatli vsi,
 Spoznali bomo se tudi mi.

Ivan G.

— (*Zahvala*.) Vsem prijatlom in znancem, kakor
 tudi gospodom pevcem národne čitalnice, ki so spre-
 mili našo nepozabljivo sestro Avgusto na pokopališe,
 izrekamo presrečno zahvalo.

Rodovina Kosova.

— (*Porotna obravnava ljublj. „Tagblatt“*.) Popi-
 sali bomo to obravnavo nekoliko obširnejše zato, ker
 luč prižiga o vredništvu „Tagblattovem“ in kaže, da
 vrednik ni nič, da je le „masculus pictus“ in vse so
 le njegovi patroni „Mitarbeiter“ imenovani pod krilom
 konstitucionalnega društva. — Omenjena pravda se je

vršila 17. dne u. m. pri deželni sodnji na tožbo cerkvenika (mežnarja) v Brezji na Gorenškem. Predsedoval je predsednik deželne sodnije gosp. dr. Lušin, sodnika sta bila gg. Perko in Kaprec, porotniki pa: Kaiser, Schlaffer, Dachs, Treun, Boschitz, Waidinger, Auer Juri, Schemerl, Schlechter, Reich, Ludwig in namestnik Strzelba. Toženi vrednik Otomar Bamberg je zavrzel 10 družih, med njimi vsacega, kateri je bil količkaj sumljiv, da ni „Tagblattöve“ vere, zastopnik toženca gosp. dr. Razlag je zavrzel 6 znanih podpor-nikov „Tagblattovih“, cvet konšt. društva je vendar-le še ostal.

Ko se je po zapisnikarji prebrala tožba, v kateri toži cerkvenik iz Brezja ljubljanski „Tagblatt“ zaradi razžaljenja časti, ker je v 5. listu 28. aprila meseca prinesel hudo obrekljivo laž, da je on obril in pomalal svinjo ter jo potem za 10 soldov množici kazal, češ, da je zaklet krčmar iz Koroškega, se je zaslísal Otomar Bamberg, kateri je po napisu lista „odgovoren za vredništvo“. V čuda slabi nemščini se zagovarja, da se ne pečá dosti z vredništvom; toženega dopisa „izpod nožja Triglava“ ni bral, in še le, ko je bil natisnjen, je izvedel, kaj je v njem. Pisatelja noče imenovati. Po njegovem zagovorniku poklicani prič: gozdni kancelist Erschen v Radoljici, in krčmar Klander ne morete dokazati, da je dopis resničen; Erschen pravi, da ga je pisal menda neki Konschegg, kateri je šole na kol obesel, zdaj pa je odgojitelj pri gosp. J. Ker se je iz Bambergovega zagovora razvidelo, da pravi voditelj vredništva ljublj. „Tagblatta“ je g. Rütting*), faktor v Kleinmayer-jevi tiskarnici, rojen v Meklenburgu na severnem Nemškem in luteran, ga predsednik brž pozove k obravnavi. Ta pripoveduje o vredovanji „Tagblatta“ prav lepe reči. Po njegovih besedah je Bamberg le stena, za katero se skrivajo drugi, in prav ta članek je prejel Rütting iz druge roke, kar se navadno godí („mit Umgehung des Bamberg wie fast immer“), kajti Bamberg je le za vredništvo odgovoren, ne pa pisatelj. (Kdor je danes slišal in pozná Bamberga, bo to tudi rad verjel.) Po sklepu sodnije vse tri priče prisežejo. Med poslušalci je bilo mnogo sodelalcev „Tagblattovih“, katerim Rüttingova spoved ni bila po volji, med njimi g. Dežman, kateri je bil jako preplašen.

Zagovornik zatoženca dr. Schrey je dvomil nad tem, da je cerkvenik Miklavčič ena in ista oseba s tožnikom, tedaj je sklenila sodnija, da se povabi tudi gosp. Janez Sajevec, fajmošter v Mošnjah, kateri bi to spričal. Bil je ravne nazoč, tedaj ga predsednik ustmeno povabi. Gospod fajmošter odstrani s svojim pričanjem vse premišljeje in dvombe in na vprašanje dr. Schrey-a, kaj misli o „Tagblattu“? odgovori: „Tagblatt“ se mi zdi škandalozen list, namen njegov je razširjati škandal“. — Dr. Schrey se vgrizne v ustnice in nekteri poslušalci pobesijo oči.

Prebralo se je med drugimi tudi pismo žandarja Sebenikarja do njegovega prijatelja, kateremu je bil priložen izrezek iz dunajskega lista „der Freimüthige“; v tem je Tagblattov „svinjski“ dopis skoraj ponatisnjen od besede do besede. Žandar kot Kranjec se jezi, da se o njegovih sorodcih pišejo take vraže ter pravi, da po svetu vsled tega imenujejo Kranjce „ein blitzdummes, abergläubisches, vernageltes Volk“. (Senzacija.) Dr. Razlag omeni, da so se enaki izrazi brali tudi v „Tagespošti“, v obeh „Prešah“, v „Kärntnerblattu“ in več družih časnikih.

*) Kje pa je ostal pogumni dr. Keesbacher, o katerem se pripoveduje, da je za vredovanje ali največ „Mitarbeiterschaft“ dobival leto in dan po 400 gold., zdaj pa jih zgubil, ko se „Tagbl.“ ne povračajo več stroški koleka? Stavec.

Po tem konstatira predsednik po sodnijskih zapisnikih, da Miklavčič je sam zahteval tožbo in ne, kakor meni zagovornik, kdo drug. Omeniti še moramo, da je predsednik pohvalil fajmoštra Sajeveca, da je o tem, da je cerkvenika pozornega storil na oni članek, spolnil svojo dolžnost kot duševni pastir, kateri ne trpi, da bi na časti oskrunjen človek bil še dalje cerkvenik.

Dokazovalna obravnava se tedaj sklene in dr. Razlag prične svoj govor. V njem je temeljito, a mirno in brezstransko dokazal hudobnost članka, kateri v vvodu nesramnega dopisa meri na to, ne le zasmehovati katoličane in katoliško cerkev, temveč tudi oskruniti možá, kateri je bil do svojega 66. leta pošten in je še dandanes. Ves članek je blasfemija na katoličanstvo in cerkvene naprave, ktere morajo imeti varstvo v Avstriji, v kateri prebiva do 30 milijonov katoličanov. Kar pa se piše posebno o cerkveniku, je tako, da ga mora žaliti in mu odvzeti poštenost, kajti obdolžen je goljufivega djanja in to iz dobičkarije za-se. Naši sorodci zunaj dežele so se jezili, da se kaj tako sramotnega o naši deželi, o našem ljudstvu piše; celó sram jih je bilo, da so Kranjci. Dalje šiba nemarnost pri vredovanji „Tagblatta“, ktereга vrednik zaupa pokvarjenemu dijaku, ktereга dopise, kakor je rekel, „nerazpečatene“ v tiskarnico pošilja. Da je dopisnik hotel žaliti, se ne dá dvomiti, ker piše, da se faktum (resnični dogodek) more navesti, kar je cerkvenik s svojo svinjo storil. Slednjič se nadja, da bodo porotniki rešili čast starega moža, in zadostili razžaljeni postavi vsaj z globo (denarno kaznijo), v katero se tukaj sme telesna kazen premeniti. (Kon. prih.)

— (Poberki iz časnikov.) Da strast človeka res popolnoma ob zdravo pamet pripravi, kazal je „Tagblatt“ spet prav očitno v pisarnji, v kateri ga togota lomi, da deželni šolski svét je učni jezik v ljubljanski preporandiji po pravilih zdrave metodike tako razvrstil, da se prihodnji učitelji ljudskih šol ne le nemškega, temuč popolnoma naučijo tudi slovenskega jezika, v katerem jim bo treba največ podučevati šolsko mladež. Se vé, da ta sklep deželnega šolskega sveta je hud trn v peti takim ljudem, ki za „prusko glorio“ delajo preočitno propagando; al šolski svét ni za Pruse ustanovljen, ampak za narod slovenski, ki naj se v ljudski šoli kaj več nauči kakor le „koržamer diner“ biti vsacemu tujcu. Kako abotno pa se dalje repenči „Tagblatt“ nad „dr. Bleiweisu pokorno večino šolskega sveta“, vidi se prav očitno iz tega, da sam dr. Jarec, poročevalec o tem vprašanji, je — zeló soglasno s sklepom šolskega sveta — stavil svoje svete tako, da o tem sklepu ni bilo niti večine niti manjšine, ampak pri glasovanji soglasje. Ali to vslišati bode „Tagblatt“ še kokodajsals o „anwidernde slovenische Parteitendenzen“? — Ker „Tagbl.“ vé, da je presuho-paren, ako ne napada dr. Bleiweisa, dr. Costo ali kakega družega narodnega moža, ki je nemčurjem na poti, naročil si je te dni dopis iz Kočevja, ki se huduje nad tem, da deželni odbor za šole, ki spadajo v okrožje kočevskega okrajnega glavarstva, ni odbral nobenega trdega Kočevarja. Deželni odbor si je odbral dva spoštovana možá, ktera kaj več znata kakor le kramariti po svetu in si, kakor „Tagblatt“ povdarja, s tem „Vermögen und Ansehen erwerben“, — možá, ki razumeta obá jezika, ki ju mora znati, kdor hoče besedo imeti o šolskih zadevah kočevskega glavarstva, kajti šole v Fari, Osilnici, Banjaloki in v 10 šolah Ribniške dekanije so slovenske; ali bi po takem v teh šolah mož, ki zna samo kočevski jezik, ne bil to kar zajec pri bobnu, ne pa šolski svetovalec? Kočevarjem ne bode nobeden njihovega jezika kradel, radi ga jim puščamo celega; al da bi v šolskem svetu o slovenskih

zadevah sodil kdo, kdor ne razume našega jezika, to more zahtevati le „Tagblattovec“, ki je prišel iz sveta, ki se imenuje „narobe svet“. — Ne vemo, kje je „Tagblatt“ pobral govorico, da na novo ustanovljeni profesorji frančiškanskega reda niso hoteli priseči na ustavo, rekši, da popred morajo za to privoljenje imeti od prednika svojega reda. „Tagbl.“ je bila ta govorica prav voda na njegov mlin: „gledite — je kričal — da so naši poslanci pravo trdili v deželnem zboru, ko so rekli, da minihi nimajo svoje volje, tedaj tudi volilne pravice ne!“ Unidan pa je uradna „Laib. Zeitg.“ naznanila, da je ona govorica o novomeških profesorjih laž. Ali mislite, da je „Tagbl.“ potem preklical laž? Kaj še! Rep je stisnil med noge — pa molčal. — „Kranjski deželni šolski svet in pa nemščina v slovenskih ljudskih šolah.“ Pod tem naslovom je „Slov. Narod“ te dni hudo zaceptal nad dež. šolskim svetom na Kranjskem in djal, „da domači šolski urad na novo vpeljuje v ljudsko šolo nemščino.“ Na to natolcevanje le toliko odgovorimo, da pisavec onih zabavljic ne razume in tudi ne pozna dovolj vseh razmer naših ljudskih šol, posebno ne štirirazrednih mestnih, o katerih se je v 4. seji dež. šolskega sveta govorilo. Ako se je določilo (pa le začasno določilo), da se v 4. razredu mestnih šol podučuje tudi po nemški, razume se to le tako, da naj v tem razredu za letos ostane tako, kakor je bilo do zdaj, namreč, da naj se nemški jezik uči (dokler boljše knjige nimamo) po sedanji šolski knjigi: „Praktisches slovenisch-deutsches Sprachbuch für die oberste Klasse der slovenisch-deutschen Hauptschulen“, po katerem se učenci slovniških izrazov uče v nemškem jeziku; stari, do sedaj veljavni „Lehrgang für Hauptschulen in Krain“ je že to tirjal v 2. polovici 3. razreda glavnih šol, in to se vé da le za to, da učenci stopivši iz 4. razreda mestnih šol v srednje šole so mogli shajati v njih. Srednje šole še tudi niso sedaj tako vredjene, da bi začetni učenci mogli napredovati brez nekolikošnega znanja nemškega jezika, in to so ravno sedaj od učencev 4. razreda ljudskih šol tirja tudi pri na novo vpeljani sprejemni skušnji v začetku šolskega leta. Dokler so, žalibog, v srednjih šolah okoliščine take, za sedaj ne more biti drugače, ako hočemo, da bode v srednje šole pot odprta sinom kmetiških, ne pa samo gosposkih starišev. To je imel in je z ozirom na še obstoječe djanske razmere moral imeti dež. šolski svet pred očmi, ko je dovolil, da se v 4. razredu mestnih šol podučuje po sedanjem načrtu. Sicer se pa vé, da je ves ukaz ministra za bogočastje in uk od 20. avg. t. l. („Schul- und Unterrichtsordnung“) le začasno, za poskušnjo vpeljan, in da se bode po okoliščinah kmalu moralo mnogo (posebno o jeziku) mnogo spremeniti. Zato bode — to moremo zagotoviti — gotovo bolje skrbel naš šolski svet kakor oni našinci, ki so sicer polni rodoljubja a malo poznajo šolske naprave in potrebe. — „Slov. Nar.“ se je zagrozil uni dan prav z debelim črkam nad tem, da „Matica“ uradom nemški dopisuje. To ni res. Ko bi bil „Slov. N.“ rekel, da je ranjki dr. Toman v tožbi proti Nemcu Wagnerju nemški dopisoval sodnji, tihi bi morali biti in le obžalovati ranjcega rodoljuba, da še v grobu miru nima; al ker se oni pisatelj vsak dan v aktih sedanjega predsedstva Matičnega lahko prepriča, da uradnijam ne piše drugače, kakor slovenski, ne moremo si kaj, da ne bi onim „debelim“ črkam odgovorili, da ni res, kar pišejo.

— (Čitalnica postojnska) napravi 6. dan novembra zvečer ob pol 7. uri „besedo“ z godbo, petjem, govorom, samospevom in s šaloigro „Starost slabost“. Čisti

dohodki so namenjeni ubogim pogorelcem v Postojni. Vljudno se vabijo k tej besedi dobrotniki vseh stanov, da uživaje veseli večer ob enem naklonijo pomoč usmiljenja vrednim siromakom pogorelcem. Odbor.

— (Komisija), ktera je ogledovala železnico med Ljubljano in Trebižem, je z delom popolnoma zadovoljna in pričakuje se, da se bo še v prvi polovici t. m. odprla.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Začetek državnega zbora je preložen na 8. novembra. Stališče poslancev je dandanes po skoro končanem boji francosko-pruskem ves drugačen kakor je takrat bil, ko so deželni zbori jih volili v državni zbor najbolj zato, da Avstrija, ako se nehoté potegne v boj, ne ostane na cedilu. Zarad delegacije, v kateri prav za prav se dela velika vnanja politika in v kateri bi se po cesarjevem pismu bili imeli prevdarjati „najvišji državni interesi“, so naši in drugi poslanci šli na Dunaj. Zdaj je vse to drugače. Državni zbor dobiva spet oni stari obraz, ki se je že davno pristudil vsem narodom, ki v centralizmu in v gospodstvu nemškem vidijo pogubo svojo in pogubo Avstrije. Da to gospodstvo zdaj, ko je Prus čuda zmagonosen po svojih armadah na Francoskem, in Bismark ima bogato plačanih agentov tudi po vseh večih mestih v Avstriji, glavo še veliko ponosnejše po konci nosi, to nam kažejo vsi ustavoverni časniki. In tudi minister grof Potocki, sicer minister „sprave“ imenovan, zapušča čedalje bolj „sredo zlate sklede“ in se vstopa na levo stran, kajti pozval je glasovitega glavarja decemberske ustave dr. Rechbauer-ja v ministerstvo. Samo to djanje kaže preočito, kam meri zdaj Potocki. Nemške centraliste pridobiti si, Poljake potolažiti z lastnim ministrom, — vse druge narode pa žrtovati: ali pač Potocki misli, da po tej poti bode hudih zmešnjav avstrijskih konec? In v tako mršavem stanju naših notranjih zadev začne se državni zbor 8. novembra. Bog pomози!

Iz francosko-pruskega bojišča. Nesreča za nesrečo zadeva Francoze na bojišču. Metz, najimenitnejša trdnjava, ki je Francozom še ostala, padla je 27. oktobra v roke Prusom. Njen poveljnik Bazaine se je s 3 maršali, 6000 oficirji in 173.000 vojaki udal Prusom, — to je, podkupljen od pruske vlade in Napoleona, je položil orožje brez boja. Pruski in Prusom privrženi časniki sicer slepijo svet, da je bil primoran to storiti zaradi lakote in družih nesreč; al vprašam je je upravičeno: zakaj Bazaine z armado kakih 120.000 zdravih vojakov si ni upal planiti iz trdnjave in predreti nemško vojsko, če tudi ona šteje 200.000 mož? Bazaine je izdal in prodal cesarja Maksa v Mehiki, in toisto je storil zdaj z Metzom. S tem udarcem je pogubljen tudi Pariz, kajti vsa nemška armada, ki je oblegala zdaj Metz, se je vzdignila zdajci proti Parizu. Na vseh svetnikov dan se je imel začeti Pariz bombardovati; vsaki trdnjavi v okolici pariški je namenjeno 2000 bomb. To bo strašno pokončevanje glavmega francoskega mesta! Namen Bazainovega izdajalstva pa po dogovoru pruske vlade, ki ne trpi republike francoske, je neki ta, da zedinjena velika truma nemških in Bazainovih francoskih vojakov posadi spet Napoleona ali sina njegovega na prestol francoski, in dokler ni Napoleon IV. polnoleten, bi Bazaine bil vladnik (regent). Kdaj pa bode zadnji konec vsem tem grozovitim homatijam, sam Bog vé.